

Lausunto Valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa

Sivistysvaliokunta, eduskunta

Nuorisotutkimusseura ry. kiittää mahdollisuudesta kommentoida Valtioneuvoston selontekoa kestävän kehityksen toimintaohjelmasta. Nuorisotutkimusseura pitää hyvänä sitä, että selonteko painottaa pitkäjänteisyyttä ja hallituskausien ylittäviä tavoitteita seurantaindikaattoreineen. Selonteossa korostuva ylisukupolvisuus ja tarve tarkastella eri sukupolvien tilannetta on myös näkemyksemme mukaan tarpeellinen näkökulma.

Kestävän kehityksen tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja edellyttävät toimenpiteitä niin yksittäisten politiikkasektorien sisällä kuin poikkihallinnollisesti. Lisäksi toimien aikajänne yhdistää lyhyen ja pitkän tähtäimen toimenpiteitä. Nuorisotutkimusseura ry. yhtyy ehdotukseen, jonka mukaan Suomen tulisi tehdä 'ylivaalikautinen tiekartta', joka kuvaa konkreettisia, pitkäkestoisia tavoitteita sekä niihin pääsemisen keinoja. Näkemyksemme mukaan tällaisessa tiekartassa on pohdittava myös sukupolvipoliittisia ulottuvuuksia. Tällaisen tiekartan olemassaolo helpottaisi myös sen arviointia, millainen toimien kokonaisuus Suomessa on tekeillä ja miten asetetut tavoitteet systeemisestä muutoksesta toteutuvat.

Näiden yleisten huomioiden lisäksi kommentoimme selonteon nuoria koskevia osioita, ja samalla otamme kantaa sen sukupolvipoliittisiin ulottuvuuksiin.

1. Kestävä tulevaisuus on väistämättä teema, jolla on sukupolvipoliittisia ulottuvuuksia. Ilmastokriisin vaikutukset tulevat ulottumaan nuorien sukupolvien elämäntapaan vanhempi sukupolvia enemmän. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen tulee edellyttämään uusien ratkaisujen löytämistä ja vanhojen käytänteiden muuttamista. Usein nuoret ovat yhteiskunnallisen muutoksen ajajia ja sen muotoilijoita. Selonteonkin korostama kansalaisten toiminta muutoksen eteen koskettaa siis myös nuoria. Nuorisobarometrin 2018 mukaan huoli ilmastosta on yhteydessä haluun toimia politiikassa.

Vaikka selonteon identifioimat nuoria koskevat yhteiskunnalliset huolenaiheet ansaitsevat huomionsa, voi kriittisesti kysyä, onko selonteossa sopiva tasapaino sen välillä, nähdäänkö nuoret ongelmana vai resurssina tai toisin ilmaisten, tarkastellaanko nuoria kansalaisnäkökulman vai vajeinäkökulman kautta. Nuorten rooli innovatiivisissa tavoissa ratkaista sekä globaaleja kriisejä että kestävän kehityksen tavoitteita - ja samalla löytää oma paikka ja mielekäs toiminta yhteiskunnassa - on nouseva ajankohtainen ilmiö, jota Suomen olisi aktiivisemmin tutkittava ja tuettava niin kansallisesti kuin globaalisti. Nuorten osallistumisen

vahvistaminen mainitaan osana EU-politiikkaa (s. 20), mutta tärkeitä olisi tukea tätä myös globaalisti.

Nuorisotutkimusseura ehdottaa, että selontekoon lisätään sukupolvipoliittista näkökulmaa, jossa pohditaan myös lasten ja nuorten asemaa keskustelijana, toimijana ja arvioijana kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa. Tämä näkökulma liittyy paitsi kasvua ja hyvinvointia koskeviin ulottuvuuksiin, myös yhteiskunnallisen osallisuuden kysymyksiin.

2. Nuorisotutkimusseura toivoo myös kiinnitettävän huomiota kohtiin, joissa nuorista puhutaan vaje- ja ongelmien kautta. Esimerkiksi puhe, jossa huomio kiinnittyy 'erityisesti nuorten toimeentulotukiriippuvuuteen ja keinoista sen vähentämiseen', saattaa jättää eittämättä kannatettavasta tarkoituksesta huolimatta näkymättä sen, että nuorisotutkimusten mukaan toimeentulotuen varassa olemisessa on kyse laajemmista ongelmista, kuten opiskelupaikkojen ulkopuolelle jäämisestä, (mielen)terveyteen liittyvistä ongelmista, heikosta opiskelu- ja työkunnosta, pitkistä koulukiusaamishistorioista tai sosiaalisten tilanteiden pelosta. Nuorten elämäntilanne poikkeaa usein muusta väestöstä, koska siihen liittyy nopeita muutoksia, kuten siirtymistä opiskelijastatuksen, työn ja koulutuksen ja työn ulkopuolisuuden välillä, muusta väestöstä poikkeavia asumisjärjestelyjä ja paljon muuttoa paikkakuntien välillä. Yhtä riskiä turvaamaan suunniteltu sosiaaliturva sopii huonosti nuorten tilanteeseen. Nuorten toimeentulovaikeuksien mieltäminen "toimeentulotukiriippuvuudeksi" syyllistää nuoria tilanteista, jotka johtuvat suoraan nuoruuden elämänvaiheen ja sosiaaliturvan yhteensopimattomuudesta. Alle 25-vuotiaiden nuorten kohdalla toimeentulotukiasiakkuus juontuu suoraan perusturvan rakenteista, sillä työttömyysturvan sanktiot ajavat nuoria suoraan pois perusturvan piiristä toimeentulotuen piiriin.

3. Ehdotamme, että selonteon lisätään myös erityisesti nuorten sukupolven asemaa globaalisti pohtivia osiota, sillä kansalliset ratkaisut ovat keskinäisriippuvaisessa maailmassa sidoksissa myös nuorten globaaliin tilanteeseen. Nuoret ovat sukupolvi, joka ei ole vastuussa ilmastonmuutoksesta, tiedostaa kriisin, mutta joilla on vanhempia sukupolvia vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, samalla kun vaikutukset tulevat olemaan heille suurimpia (Unicef 2019). Myös koronapandemia on vaikeuttanut etenkin nuoren sukupolven elämää (YK 2020). Globaalisti nuoret ovat sukupolvena hankalassa asemassa.

Globaalin oikeudenmukaisuuden, mutta myös liikkuvuuden yhteiskunnan takia käsitys globaaleista kehityskuluista tulisi olla osa selontekoa tai siinä ehdotettua tiekarttaa Agenda 2030:n tavoitteisiin pääsyyn. Suomalaisnuorten taustojen moninaistuuksessa tarvitaan tietoa ja käytäntöjä tukea eri taustoja omaavien nuorten

pääsyä työmarkkinoilla. Ohjelman tavoitteet, kuten ”Lisätä vuoteen 2030 mennessä merkittävästi niiden nuorten ja aikuisten määrää, joilla on työllistymiseen, säällisiin työpaikkoihin ja yrittäjyyteen tarvittavat taidot, kuten tekninen ja ammatillinen osaaminen”; ”Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä. ” tai ”Vähentää merkittävästi niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele” vaativat toteutuakseen tietoa nuorten taustojen vaikutuksesta sekä toimivista keinoista tukea eri nuoria.

Nuorisotutkimusseuran pitää yhdenvertaisuuden näkökulmasta erinomaisena, että sivulla 62 todetaan, että ”Hallitus selvittää, miten paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus varhaiskasvatukseen toteutuu ja turvaa jokaisen nuoren, oli kyseessä kesken koulutuksen maahan tullut tai paperiton, oikeuden suorittaa perusopetus (10.7, 4.5)”. Haluamme korostaa, että tämä ei vielä riitä, vaan olisi aktiivisesti ajettava näiden nuorten kotouttamista, jatko-opintoja ja työllistymistä Suomessa. Tämä laajempi tahto ilmaistaan jo hallitusohjelmassa: ”Haluamme varmistaa, että jokaisella nuorella on mahdollisuus opiskella, osallistua ja toteuttaa unelmiaan.”

4. Ohjelma toteaa, että sivistys ”on tärkeimpiä arvojamme ja ihmisen vapauden tae”. Viimeaikainen sivistystä koskeva keskustelu on korostanut eko-sosiaalisen sivistyksen tärkeyttä. Tämä käsite mainitaan tavoitteen 13 alla, mutta se jää osin täsmentämättä. Hivenen yllättävästi eko-sosiaalista sivistystä ei mainita teemojen 3 ja 4 yhteydessä, joissa sen odottaisi näkevänsä. Nuorisotutkimusseura ehdottaa, että ohjelmassa täsmennetään, mitä kestävä kehitys merkitsee sivistyskäsitteen muuttumiselle. Muutoin on vaarana, että sivistys jää juhlavaksi maininnaksi. Erityisesti on toivottavaa, että tämä näkyy ohjelmassa koulutuspolitiikan yhteydessä.

Tutkimuksella ja tiedolla on tärkeä rooli osana sivistystä, mutta sivistys ei rakennu pelkästään hankkimalla uutta tietoa tai osaamista. Sivistys on jatkuvaa inhimillistä kasvua ja kehittymistä, jossa yksilö ymmärtää paremmin suhdettaan maailmaan ja kulttuuriin. Kun tavoitellaan ekososiaalista sivistystä, puhutaan inhimillisen kasvun kautta rakentuvasta kestävästä kulttuurista ja siinä korostuu ymmärrys oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka perustuvat ihmisen riippuvuuteen luonnosta ja toisista ihmisistä. Niin koulutuspoliittisessa selonteossa kuin nyt kommentoitavassa selonteossa koulutuksessa korostuu tietopohjainen osaaminen ja omasta näkökannastamme turhan vähälle huomiolle tai kokonaan huomiotta jää tavoite tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen (Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §).

5. Nuorisotutkimusseura ry. huomauttaa, että ohjelmassa ei ole sivuta ruokakasvatusta. Ruokakasvatuksella pyritään auttamaan yksilöä ymmärtämään omien ruokavalintojensa vaikutuksia ja kykyä hahmottaa syömisen sosiaalisia, kulttuurisia ja arkisia merkityksiä. Se ohjaa lapsia ja nuoria toteuttamaan itseään, kasvamaan niin yksilönä kuin osana yhteisöä ja ymmärtämään, että olemme kaikki samalla maapallolla ja valintamme vaikuttavat itsemme lisäksi myös muihin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Ruokakasvatus tarkastelee niin yksilön hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tietoja, taitoja ja valintoja kuin yhteisöihin, yhteiskuntaan ja ruokajärjestelmään liittyviä kysymyksiä. Ruokakasvatus voidaan sitoa moniin kestävän kehityksen tavoitteisiin. Ruokakasvatus voidaan nähdä yhtäältä ravitsemuksen ja ruokaturvan sekä terveyden ja hyvinvoinnin, toisaalta ympäristön ja globaalin kestävän kehityksen näkökulmista. Ruokakasvatusta toteutetaan lasten ja nuorten kodeissa kouluissa ja oppilaitoksissa, mutta myös vapaa-ajalla.
6. Nuorisotutkimusseura kiittää selontekoa sen pyrkimyksestä tarkastella koulutusjärjestelmää kokonaisuudessaan. Toivomme, että tätä ulottuvuutta kehitetään edelleen. Erityisesti toivomme kiinnitettävän huomiota yli 18-vuotiaiden nuorten tilanteeseen ja tukirakenteiden luomiseen siihen, että heidän opintopolkunsu turvataan myös oppivelvollisuuden päättyessä heidän tullessaan täysi-ikäiseksi. Yli 18-vuotiaiden tilanne on noussut esiin myös viimeaikaisessa keskustelussa koulutuksen keskeyttämisestä puhuttaessa. Lisäksi on toivottavaa, että peruskoulussa ja toisella asteella varmistetaan, että erityisesti ne nuoret, joille itseohjautuva opiskelu on haastavaa, joiden voimavarat ovat muita vähäisempiä ja ovat vaarassa syrjäytyä tai tulla syrjäytetyksi yhteisöstään ja laajemmin yhteiskunnasta, saavat oikea-aikaista, laadukasta tukea ja ohjausta. Huomioitava on myös, että osa haastavassa elämäntilanteessa elävistä nuorista ja myös itsenäistyvistä nuorista tarvitsee vahvaa tukea elämässä selviytymiseen ja arjen taitojen harjoitteluun. Lisäksi osana kestävän kehityksen agendan toimenpiteitä tulisi varmistaa, että opintotukijärjestelmämme mahdollistaa joustavan opintosuunnan vaihtamisen ja erilaisten opintojen yhdistämisen joustavasti.

Nuorisotutkimusseura ry. ja -verkosto osallistuu mielihyvin nuoria ja nuoruutta, koulutuksen ja kestävää kehitystä koskevaan keskusteluun jatkossakin.

Nuorisotutkimusseuran ja Nuorisotutkimusverkoston puolesta Helsingissä ja Oulussa
9.2.2021

Lotta Haikkola, VTT, akatemiaturkija
Eila Kauppinen, FT, tutkijatohtori
Tomi Kiilakoski, FT, dosentti, vastaava tutkija
Antti Kivijärvi, YTT, erikoistutkija

Sofia Laine, VTT, dosentti, erikoistutkija